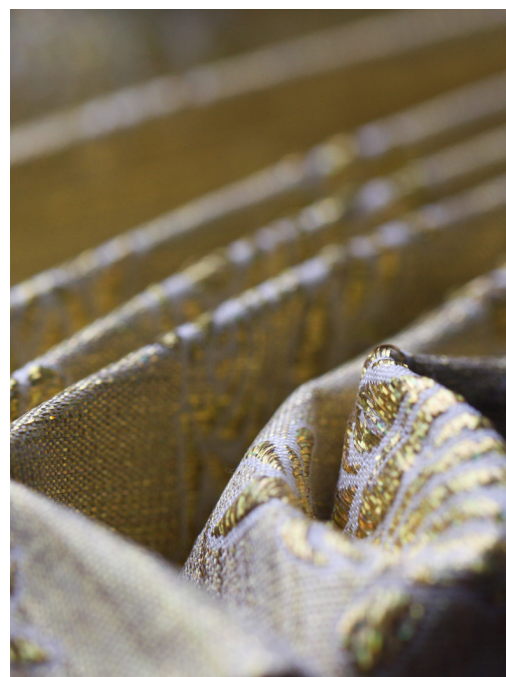

Kolmannen sektorin toiminta ja sen vaikuttavuus Kanta- ja Päijät-Hämeessä

Arvion toimeksianto

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Hämeen ELY-keskuksen välisessä toiminnallisessa tulossopimuksessa vuodelle 2013 sovittiin arvion laatimisesta kolmannen sektorin kulttuuritoimijoiden ja luovan talouden toimintaedellytyksistä.

Arvion tavoitteena on tuottaa tietoa taiteen, kulttuurin ja luovien alojen kolmannen sektorin toiminnasta ja sen vaikuttavuudesta. Kolmannella sektorilla tarkoitetaan yksityisen ja julkisen sektorin sekä perheiden väliin jäävää yhteiskunnallista sektoria, jonka tunnuspiirteitä ovat voittoa tavoittelemattomuus ja organisaatioiden tai ryhmien sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tavoitteet. Toimijoita ovat

pääosin yhdistykset ja säätiöt. Tavoitteena on hyödyntää arvion tietoja alueellisessa ja valtakunnallisessa kehittämistoiminnassa ja rahoituspäätösten valmistelussa.

Tilastoaineistona on käytetty opetus- ja kulttuuriministeriön tilastoja, taiteen edistämiskeskuksen tiedostoja, Teatterin tiedotuskeskuksen tilastoja harrastajateattereista 2010, Sulasolin vuosikertomusta 2012 sekä Taito ry:n tilastoja 2012. Tietoja on täydennetty alueen kulttuuritoimijaverkostolle suunnatulla kyselyllä sekä yhdistysrekisterin tiedoilla.

Arvion kokoaja:
Kristiina Juusti
Kulttuuri- ja koulutusasiantuntija
Hämeen ELY-keskus

Keskeiset kolmannen sektorin toimijat

Hämeen maakunnat eroavat kulttuurin ja luovan talouden kolmannen sektorin osalta toisistaan siten, että Kanta-Hämeessä toiminta on sekä paikallismuseoiden, harrastajateattereiden, kuorojen ja orkestereiden että myös taiteilijaseurojen osalta selvästi aktiivisempaa kuin mitä se on Päijät-Hämeessä. Vilkkainta toiminta Hämeessä on harrastajateattereissa ja taiteilijaseuroissa, joiden volyymit ylittävät selkeästi väestöosuuden.

Alueella on harrastusyhdistysten lisäksi useita kyläyhdistyksiä ja nuorisoseuroja, jotka järjestävät säännöllisesti kulttuuritoimintaa, mm. kesäteatteriesityksiä ja konsertteja. Jotkut nuorisoseurat toimivat tapahtumajärjestäjinä. Kyläyhdistysten toiminta on kulttuuripainotteista, toiminta tähtää useimmiten kylän viihtyisyyteen ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksien lisäämiseen kylissä.

Kanta-Hämeessä valtionosuuden piiriin kuulumattomien paikallismuseoiden määrä on 15, kun niitä on vastaavasti Päijät-Hämeessä 11. Koko maassa on 500 paikallismuseota, joista 26 eli 5,2 % toimii Hämeen alueella. Suhteutettuna Hämeen asukaslukuun Hämeen osuus paikallismuseoiden määrästä jää alle väestöllisen keskiarvon. Talkootyöläisten osuus (9,35 %) paikallismuseotoiminnassa ylittää huomattavassa määrin väestöosuuden määrän. Erityisen vilkasta toiminta oli Kanta-Hämeen puolella Jokioisten museorautatie- ja kapearaidemuseossa, Forssan luonnonhistoriallisessa museossa ja Valtakunnallisessa viestimuseossa. Päijät-Hämeen vilkkain museo oli puolestaan Päijät-Hämeen ilmailumuseo. Vuonna 2010 palkattuja työntekijöitä oli ainoastaan 14 paikallismuseossa, ja näissäkin vain yksi henkilö museota kohden, poikkeuksena Suomen melontamuseo, jossa työskenteli palkkatyössä 2 henkilöä. Näin ollen lähes puolet Hämeen museoista toimi pelkästään talkoovoimin.

Valtakunnallisesti harrastajateatteritoiminta on Hämeessä aktiivista ja ylittää selkeästi koko maan väestön suhteutetun määrän sekä lukumäärältään että myös katsoja- ja esityskertoina mitattuna.

Hämeen 31 harrastajateatterista 21 sijaitsee Kanta-Hämeen alueella, jossa varsinkin lasten- ja nuorten harrastajateatteritoiminta on erityisen vilkasta. Vilkkainta toiminta oli Riihimäen nuorisoteatterissa, jossa vuonna 2010 oli 11 näytelmää ja 12 % koko Hämeen alueen katsojamäärästä. Toisella tilalla kävijämäärissä oli Forssan teatteriyhdistys 9,5 %:n kävijämäärillä. Kolmanneksi vilkkainta paikallisteatteritoiminta oli Hämeenlinnan miniteatterissa sekä Lopen teatteriyhdistyksen Sajaniemen kesäteatterissa kävijämäärien ollessa molemmissa yli 8 %:n luokkaa. Päijät-Hämeen alueteattereista Padasjoen harrastajateatteri oli ylivoimaisesti maakunnan vilkkain noin 5 %:n kävijämäärillään.

Suomen Laulajain ja Soittajain Liittoon (Sulasol) kuuluvien kuorojen ja orkesterien määrä oli Hämeessä 18, joista 14 toimi Kanta-Hämeen ja 4 Päijät-Hämeen alueella. Suhteutettuna Hämeen asukaslukuun Hämeen osuus kuorojen ja orkesterien määrästä jää alle väestöllisen keskiarvon. Henkilömäärällä mitattuna (8,56 %) kuorojen ja orkesterien toiminta ylittää kuitenkin väestöosuuden määrän. Kanta-Hämeen alueella esiintymisiä oli vuonna 2012 yhteensä 218 ja Päijät-Hämeessä vastaava luku oli 53, joten voidaan todeta, että kaikilla mittareilla Sulasolin toiminta oli Kanta-Hämeen alueella huomattavasti aktiivisempaa kuin Päijät-Hämeessä.

Taiteilijaseurojen lukumäärä Hämeessä suhteutettuna väestömäärään oli yli 10,2 % ylittäen maan keskiarvon. Myös jäsenten lukumäärä suhteutettuna maan väestön lukumäärään oli yli maan keskiarvon ollessa Hämeessä 8,9 %. Taiteilijaseurojen toiminta oli Kanta-Hämeessä (4 yhdistystä, 343 jäsentä) selvästi vilkkaampaa kuin Päijät-Hämeessä (1 yhdistys, 148 jäsentä).

Hämeessä toimi vuonna 2012 ainoastaan yksi käsi- ja taideteollisuusyhdistys eli Taito Häme ry Lahdessa. Koko maassa käsi- ja taideteollisuusyhdistyksiä toimi 97 kappaletta, joten Hämeen osuus (1,0 %) on selvästi alle maan keskiarvon.

Alueellisia valokuvakeskuksia Hämeessä ei vuonna 2009 ollut lainkaan. Koko maassa valokuvakeskuksia oli 10 kappaletta.

Liitteenä 1. on Hämeen ELY-alueen kolmannen sektorin profiili (% koko maasta).

Liitteenä 2. on Hämeen ELY-alue verrattuna koko maahan.

Kolmannen sektorin rahoitus

Vuonna 2012 valtion taidetoimikuntien ja alueellisten taidetoimikuntien rahoituksesta 4,0 % kohdistui Hämeen alueelle. Näin ollen valtion rahoitus TAIKEN kautta oli selvästi väestöosuutta pienempi kyseisenä ajanjaksona.

Vuonna 2012 opetus- ja kulttuuriministeriön kautta tulevan valtion rahoituksen määrä oli merkittävästi alle väestöosuuden ollen Hämeen alueella ainoastaan 0,29 %.

Hämeen ELY-keskus on rahoittanut Hämeessä vuonna 2012 neljää kulttuuri- ja luovien alojen ESR-hanketta rahoituksen määrän niihin ollessa lähes 600 000 euroa. Lisäksi ELY-keskus on rahoittanut Leader-toiminnan kautta Sysmän 4h-yhdistyksen hanketta noin 50 000 eurolla. Hämeen ELY-keskus koordinoi myös valtakunnallisia luovien alojen hankkeita ja vuoden 2012 aikana on rahoitettu valtakunnallista Music Finland Oy:n toteuttamaa VAAHTO

– Valtakunnallinen tuottaja- ja välittäjähanketta 400 000 eurolla.

Päijät-Hämeen liitto rahoitti vuonna 2012 (EAKR 2007–2013) Pro Puu ry:n hanketta Designers Village-kesätyöpajat runsaalla 30 000 eurolla.

EU-hankerahoituksen määrä Hämeen alueella vuonna 2012 oli yhteensä 669 753 euroa ja OKM:n hallinnonalan sekä TAIKEN kautta tulevan rahoituksen määrä puolestaan 734 200 euroa, joten voidaan todeta, että hankerahoituksen osuus on ollut alueella merkittävä ollen 91 % OKM:n hallinnonalan ja TAIKEN rahoituksen määrästä. Uuden ohjelmakauden myötä hankerahoituksen mahdollisuudet kulttuurin ja luovan talouden alalle vähenevät merkittävästi.

Kolmannen sektorin vaikutus alueella

Kolmas sektori toimii kulttuurialalla lähes yksinomaan vapaaehto- ja talkoovoimin. Lähinnä paikallismuseot käyttävät jonkin verran palkkatyötä, erityisesti kesällä, kun matkailukausi on vilkkaimmillaan. Yleisesti ottaen alan toimijat ovat pieniä, samoin kävijämäärät. Kiinnostavia ja hyvin hoidettuja kohteita ja tapahtumia on kuitenkin paljon ja niiden hyödyntäminen osana matkailupalveluja onkin haastava kehittämiskohde. Kulttuurikohteet ja -tapahtumat sijaitsevat hieman hajallaan eikä niiden välille ole oikein syntynyt toimivia vahvoja yhteyksiä, joita voisi täysipainoisesti hyödyntää matkailun kehittämisessä. Potentiaalia siis on, mutta yhteistyö on osin toimimatonta ja hajanaista.

Muutamilla yhdistyksillä on ollut mahdollisuus, rohkeutta ja osaamista toteuttaa pienimuotoisia EU-osarahoitteisia hankkeita. Verkottuminen hanketoiminnassa muiden, isompien toimijoiden kuten esim. koulutuksen järjestäjien kanssa on vähäistä. Samoin eri taidealojen yhdistysten verkottuminen on alueella vähäistä.

Kolmannen sektorin toimijoiden vaikutus väestön hyvinvointiin on merkittävä. Sen toiminta on asukkaita aktivoivaa ja sitä kautta syrjäytymistä estävää, vaikka kolmannen sektorin työllistävä vaikutus jääkin marginaa-

liseksi. Kolmannen sektorin toiminta on perinteisesti ollut vilkasta maaseudulla, missä nuorisoseurat ja kyläkoulut ovat olleet tapahtuma- ja kokouspaikkoja. Nähtäväksi jää miten näiden toimintaan vaikuttaa esim. kyläkoulujen lakkauttaminen ja tilojen käyttötarkoitusten muuttaminen.

Kysely alueen kulttuuritoimijoille tuotti tuloksena seuraavanlaisia näkemyksiä ja arvioita kulttuurin ja luovan talouden toimintasektorin vahvuuksista ja heikkouksista.

Vahvuudet

- Kolmannen sektorin toiminta vahvistaa omalta osaltaan paikkakuntiansa imagoa ja edistää kotipaikkakuntiansa asukkaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisöllisyyttä. Samalla se tekee tunnetuksi omia paikkakuntiaan esim. järjestäessään konsertteja muilla paikkakunnilla. Yhdistykset edistävät paikkakuntiansa tunnettavuutta yrityselämän edustajille, kun kilpaillaan yritysten sijoittumisesta paikkakunnille. Kyseessä on vapaaehtoistyö, joka vahvistaa ihmisten välisiä suhteita ja merkittävällä tavalla myös ihmisten fyysistä ja psyykkistä terveyttä.

- Kolmannen sektorin toimijat ovat nopeita ja ketteriä päätöksenteossa ja toiminnassa sekä vahvasti sitoutuneita ja tekevät työtä vastuullisesti. Kolmannelta sektorilta löytyy vahvaa asiantuntijuutta ja osaamista. Kansalaistoiminta on yksi kolmannen sektorin vahvuuksista. Vapaaehtoisuus, kokemusasiantuntijuus ja vertaistuki ovat kansalaistoiminnan peruspilareita. Työnantajana kolmas sektori on vaativa, mutta samalla joustava. Hyvin ohjattu toiminta kolmannella sektorilla antaa tekijälleen enemmän kuin ottaa. Yhteisöllisyys, verkottuminen muiden, jopa aivan eri alojen toimijoiden kanssa, antaa hyviä tuloksia. Kolmannen sektorin toimijoiden erilaiset rakenteet ja toimintaympäristöt rikastavat alueen palvelutarjontaa ja luovat uudenlaista toimintaa.
- Kolmannen sektorin perspektiivi alhaalta ylöspäin on lähellä ihmisten arkea. Toiminta on yhteiskuntavastuullista, koska tavoitteena ei ole taloudellinen voitto. Toiminnan ja työllistävän toiminnan yhdistäminen/suunnittelu ja kehittäminen on toimijoille vapaaehtoistoimintaa, joillekin palkkatyötä tai esim. vastavalmistuneille jatkotyöllistymistä edistävää työtä.
- Uudistumista ja kehittymistä on tapahtunut ja paikallisten yhdistysten välillä on yhteistyötä, esimerkiksi Hämeenlinnaan suunnitteilla oleva kumppa-

nuustalo, jonka tarkoituksena on koota erilaisia paikallisia yhdistyksiä saman katon alle.

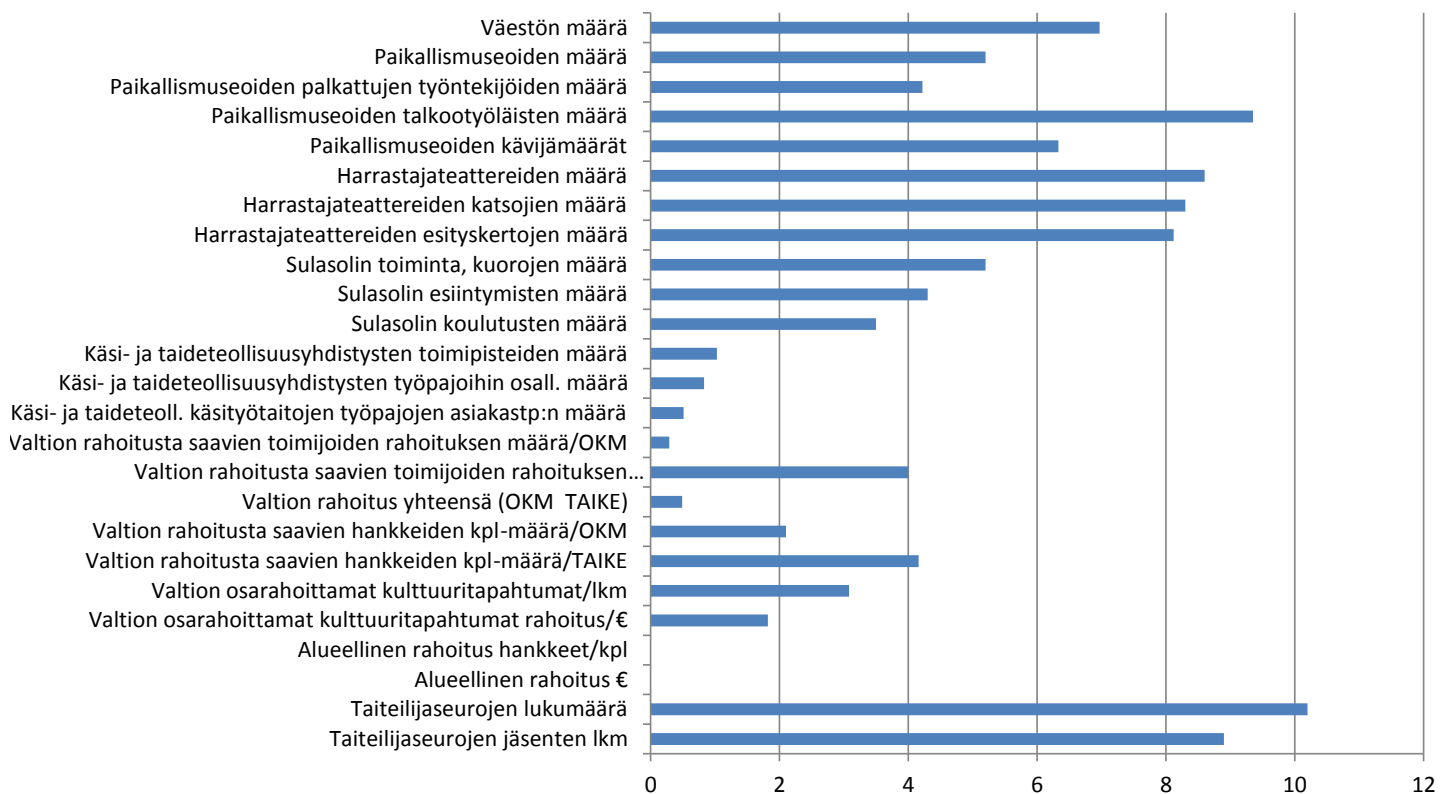
- Kulttuuritapahtumien vahvuuksia ovat mm. niiden saavuttama hyvä maine, hyvät esiintyjät, kerta kerralta kasvanut suosio sekä järjestäjien riittävä osaaminen ja tätä kautta järjestelyjen onnistuminen.

Heikkoudet

- Kulttuurialan yhdistykset ja toimijat ovat melko hajallaan eivätkä välttämättä tiedä toisistaan.
- Taloudelliset resurssit ovat pienet ja rahoitus on epävarmaa.
- Kolmannen sektorin toimintaympäristönä ovat usein projektit, joiden rahoitus on määräaikainen ja säännönmukaisesti lyhytkestoinen, jolloin toiminta on monesti projektista toiseen juoksemista. Usein hyvällekin projektille ei anneta aikaa ja rahoitusta maastouttamiselle ja näin saatu hyöty jää valitettavan ohueksi.
- Toimijoiden osaaminen myynti- ja markkinointitaidoissa sekä tapahtumien tuotteistamisessa sekä liiketoimintaosaamisessa on puutteellista.
- Vaikeus saada yhteistyöstä kiinnostuneita kulttuuritai tapahtumajärjestäjiä yhteistyöhön, ydinjoukon eli talkoolaisten väsyminen järjestelyjen työläyteen.

Hämeen kolmannen sektorin profiili (% koko maasta)

Hämeen ELY-alue verrattuna koko maahan

	Häme	Koko maa	Hämeen %-osuus koko maasta
Väestö			
Väestö 2012	378 020	5 426 674	6,97
Paikallismuseot 2010			
Paikallismuseot	26	500	5,2
Palkatut työntekijät	15	355	4,22
Talkootyöläiset	422	4 512	9,35
Kävijät	27 070	427 453	6,33
Harrastajateatterit 2010			
Teatterit	31	360	8,6
Katsojat	65 216	782 286	8,3
Esityskerrat	572	7 043	8,12
Kuorot ja orkesterit (Sulasol) 2012			
Kuorot ja orkesterit	18	345	5,2
Esiintymiset	249	5 728	4,3
Koulutukset	33	948	3,5
Käsi- ja taideteollisuusyhdistykset 2012			
Toimipisteet/kpl (ei sivutoimipisteet)	1	97	1,0
Työpajoihin osallistuneet	620	73 906	0,83
Käsityötaitojen työpajojen atp	376	74 266	0,51
OKM:n ja TAIKEN rahoitus 2012			
Valtion rahoitusta saavien toimijoiden rahoituksen määrä/OKM	401 100	139 998 376	0,29
Valtion rahoitusta saavien toimijoiden rahoituksen määrä/TAIKE	333 100	8 333 400	4,0
Valtion rahoitus yhteensä OKM & TAIKE €	734 200	146 816 676	0,49
Valtion rahoitusta saavien hankkeiden kpl-määrä/OKM	18	869	2,1
Valtion rahoitusta saavien hankkeiden kpl-määrä/TAIKE	30	722	4,16
Valtion osarahoittamat kulttuuritapahtumat 2012			
Tapahtumat/kpl	5	163	3,08
Valtion rahoitus €	83 000	4 572 000	1,82
Alueellinen rahoitus 2012 (kokonaissummat lasketaan OKM:ssä, kun kaikki hankkeet tiedossa)			
Hankkeet/kpl	6		
Alueellinen rahoitus € (julkinen rahoitus)	669 753		
Alueelliset valokuvakeskukset 2009			
Valokuvakeskukset	0	10	0
Taiteilijaseurojen toiminta			
Taiteilijaseurat	5	49	10,2
Jäsenet	491	5 519	8,9

NÄKYMIÄ | MAALISKUU | 2014
KOLMANNEN SEKTORIN TOIMINTA JA
SEN VAIKUTTAVUUS KANTA- JA PÄIJÄT-HÄMEESSÄ

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

10.3.2014 | Työvoima, osaaminen ja kulttuuri -ryhmä | Kristiina Juusti

Taitto: Salla Salo | Kuvat: Pirjo Orava

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus